

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อศึกษาการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาควิชา สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย วิธีการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในรายวิชา ทฤษฎี วิธีการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในรายวิชาปฏิบัติวิธี การประเมินผลหลังการสอน การพยาบาลด้านจิตวิญญาณในรายวิชาทฤษฎี วิธีการประเมินผลหลังการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในรายวิชาปฏิบัติ เนื้อหาสาระการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ที่มีการสอน จำนวน 135 ราย เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม 2549

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน แหล่งที่ได้รับความรู้ เกี่ยวกับการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ความเพียงพอของความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลด้านจิตวิญญาณต่อการสอน การสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในปัจจุบัน รายวิชาที่สอนและ ลักษณะการสอนส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการศึกษาค้นคว้า ตำรา เอกสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แบบสอบถามวิธีการสอนทางการพยาบาล มี 10 วิธี แบบสอบถามวิธีการประเมินผล มี 7 วิธี แบบสอบถามเนื้อหาสาระการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดด้านจิตวิญญาณ 7 ข้อ การประเมินทางด้านจิตวิญญาณ 12 ข้อ และหลักการพยาบาลทางด้านจิตวิญญาณ 11 ข้อ รวม 30 ข้อ ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิด เป็นแบบสอบถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูล ได้เสนอความคิดเห็น สะท้อนการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณที่ไม่ครอบคลุมในแบบสอบถามปลายปิด มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้การทดสอบซ้ำ (test-retest) กับอาจารย์พยาบาล ได้ค่าความเที่ยง 0.85 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้ผู้ช่วยวิจัย ทางไปรษณีย์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ผ่านการตอบจากกลุ่มตัวอย่างส่งกลับให้ผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาป้อนข้อมูลและวิเคราะห์ โดยใช้สถิติบรรยาย ด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ เป็นรายชื่อ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 92.59 และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 46.67 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95.56 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 7.41 ปริญญาโททางการพยาบาล ร้อยละ 48.89 ปริญญาโทสาขาอื่น ร้อยละ 40.74 และปริญญาเอกสาขาอื่น ร้อยละ 2.96 มีประสบการณ์ในการสอนระยะเวลา 11-15 ปี มากที่สุด ร้อยละ 27.41 ส่วนใหญ่แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ จะได้จากกรอบประชุม สัมมนา ร้อยละ 77.04 และจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากวารสาร อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 71.11 และส่วนใหญ่มีความรู้ไม่เพียงพอต่อการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ร้อยละ 74.07 สอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในปัจจุบัน ร้อยละ 59.26 และไม่ได้สอน การพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ร้อยละ 40.74

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 45.45 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 18.18 ปริญญาโททางการพยาบาล ร้อยละ 21.82 ปริญญาโทสาขาอื่น ร้อยละ 58.18 และปริญญาเอกสาขาอื่น ร้อยละ 1.82 มีประสบการณ์ในการสอนระยะเวลา 6-10 ปี มากที่สุด ร้อยละ 29.09 ส่วนใหญ่มีความรู้ไม่เพียงพอต่อการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ร้อยละ 83.64

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่สอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด ร้อยละ 47.50 จบการศึกษาระดับปริญญาโททางการพยาบาล ร้อยละ 67.50 ปริญญาโทสาขาอื่น ร้อยละ 28.75 และปริญญาเอกสาขาอื่น ร้อยละ 3.75 มีประสบการณ์ในการสอนระยะเวลา 11-15 ปี มากที่สุด ร้อยละ 31.25 ส่วนใหญ่มีความรู้ไม่เพียงพอต่อการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ร้อยละ 70 และส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณสอดคล้องในเนื้อหาอื่นในรายวิชากลุ่มวิชาชีพ

วิธีการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในรายวิชาทฤษฎี วิธีที่ใช้มากที่สุดคือ การใช้กรณีศึกษา ร้อยละ 85.00 รองลงมาใช้วิธีการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นหลัก ร้อยละ 80.00 สถานการณ์จำลอง ร้อยละ 76.25 อภิปราย ร้อยละ 75.00 และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ร้อยละ 70.00 ส่วนวิธีการสอนที่กลุ่มตัวอย่างใช้น้อยที่สุดในรายวิชาทฤษฎีคือวิธีการศึกษาดูงาน ร้อยละ 5.00 สำหรับในรายวิชาปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณด้วยวิธีการสอนในคลินิกมากที่สุด ร้อยละ 96.25 และวิธีการสอนที่กลุ่มตัวอย่างใช้รองลงมา คือ การใช้กรณีตัวอย่าง ร้อยละ 85.00 การอภิปราย ร้อยละ 75.00 การใช้ปัญหาเป็นหลัก ร้อยละ 72.50 วิธีการสอนที่กลุ่มตัวอย่างใช้น้อยที่สุดคือการสาธิต ร้อยละ 10.00

สำหรับการประเมินผลหลังการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการประเมินผลหลังการสอนในรายวิชาทฤษฎีด้วยวิธีการตรวจผลงานมากที่สุด ร้อยละ 83.75 และรองลงมาใช้วิธีการประเมินผลหลังการสอนด้วยการทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบ ร้อยละ 82.50 ส่วนการประเมินผลหลังการสอนในรายวิชาปฏิบัติ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการประเมินผลหลังการสอน ด้วยวิธีการสังเกตมากที่สุด ร้อยละ 93.75 และรองลงมา กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการประเมินผลหลังการสอนด้วยวิธีการตรวจผลงาน ร้อยละ 91.25 การบันทึกประจำวัน ร้อยละ 70.00

เนื้อหาสาระการพยาบาลด้านจิตวิญญาณที่กลุ่มตัวอย่างมีการสอน ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ไม่ได้กำหนดเนื้อหารายวิชาไว้ แต่สอนสอดแทรกในเนื้อหาอื่นในกลุ่มวิชาชีพการพยาบาล และมีการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในแต่ละประเด็น ดังนี้ คือประเด็นที่ 1 แนวคิดด้านจิตวิญญาณ เนื้อหาสาระที่กลุ่มตัวอย่างมีการสอนในระดับมากที่สุด คือ ความสำคัญของจิตวิญญาณ ร้อยละ 87.50 รองลงเนื้อหาสาระเรื่องความหมายของจิตวิญญาณ ร้อยละ 80.94 และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะจิตวิญญาณ, ร้อยละ 75.00 เนื้อหาสาระที่กลุ่มตัวอย่างสอนน้อยที่สุดในประเด็นนี้คือ ความต้องการทางด้านจิตวิญญาณในด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดความต้องการทางด้านจิตวิญญาณทั้ง 3 ด้าน ของไฮฟิลด์ ประเด็นที่ 2 การประเมินทางด้านจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างสอนเนื้อหาสาระประเด็นการประเมินทางด้านจิตวิญญาณ ปานกลางทุกเนื้อหา สาระย่อย ร้อยละ 48.75–60.00 ประเด็นที่ 3 หลักการพยาบาลทางด้านจิตวิญญาณ เนื้อหาสาระที่กลุ่มตัวอย่างสอนมากที่สุดในประเด็นนี้คือเทคนิคการสื่อสาร สร้างความคุ้นเคย ไว้วางใจระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย การสะท้อนคำพูด การรับฟังด้วยท่าทียอมรับมากที่สุด ร้อยละ 87.50 และรองลงมา เป็นเนื้อหาสาระประเด็นหลักการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย (nurse-patient relationship) ร้อยละ 76.25 สำหรับเนื้อหาสาระย่อยที่กลุ่มตัวอย่างมีการสอนน้อยในประเด็นนี้คือ การพยาบาลผู้ป่วยที่มีความผศูกทางด้านจิตวิญญาณ ร้อยละ 22.50 การพยาบาลผู้ป่วยที่มีความทุกข์ทางจิตวิญญาณ เนื่องจากได้รับการปฏิบัติที่ขัดต่อความเชื่อ ร้อยละ 23.75 และหลักการกำหนดข้อวินิจฉัยทางการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ตามแนวคิดของนันทา ร้อยละ 27.50

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลเฉพาะภาคใต้ อาจทำให้ได้ข้อมูลไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มอาจารย์พยาบาลทั่วประเทศ การวิจัยครั้งต่อไป ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างจากภาคอื่น ๆ จะทำให้ผลงานวิจัยสามารถนำไปอ้างอิงได้ดียิ่งขึ้น
2. ผู้วิจัยให้ความหมายของการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ในการวิจัยครั้งนี้ว่าเป็นการสอนเนื้อหาสาระด้านจิตวิญญาณเกี่ยวกับ แนวคิดด้านจิตวิญญาณ การประเมินทางด้านจิตวิญญาณ หลักการพยาบาลทางด้านจิตวิญญาณ หรือเนื้อหาสาระอื่น ๆ เกี่ยวกับจิตวิญญาณ ในรายวิชาทฤษฎีและรายวิชาปฏิบัติตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล อาจมีผลต่ออาจารย์พยาบาลในการระบุว่าตนเองเป็นผู้สอน / ไม่สอนเนื้อหาสาระนี้

3. ผู้วิจัยไม่ได้ระบุคำจำกัดความของวิธีการสอนในแบบสอบถาม แต่ประเมินวิธีการสอนตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล อาจทำให้ได้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาพยาบาล ควรจัดการศึกษาพยาบาลโดยการระบุนรายวิชาที่มีการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ เช่น ในการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร มีรายวิชาที่มีการพยาบาลด้านจิตวิญญาณเป็นรายวิชาทฤษฎี 2 หน่วยกิต และรายวิชาปฏิบัติ 2 หน่วยกิต หรือในการจัดการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในเนื้อหาการพยาบาลแบบองค์รวม ในรายวิชากลุ่มวิชาชีพการพยาบาล ให้มีการระบุหัวข้อหรือขอบเขตเนื้อหาการพยาบาลด้านจิตวิญญาณให้ชัดเจน ทำให้อาจารย์พยาบาลที่ต้องสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ มีความเข้าใจเนื้อหาสาระการพยาบาลด้านจิตวิญญาณได้ตรงกัน

2. บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายในการประเมินความรู้ความเข้าใจของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ และมีการจัดอบรมสัมมนาหรือการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ให้มีความรู้ความสามารถในการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ อย่างต่อเนื่อง

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายขอความร่วมมือ หรือแลกเปลี่ยนอาจารย์ผู้สอนเนื้อหาสาระการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ จากสถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ

4. ด้านการวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเรื่องนี้ให้มากขึ้น เช่น เป็นอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. ควรมีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบหรือวิธีการสอนและการประเมินผลหลังการสอนที่เหมาะสม เกี่ยวกับการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ ในระดับปริญญาตรี

6. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการสอนการพยาบาลด้านจิตวิญญาณในกลุ่มอาจารย์พยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการพยาบาลและปริญญาโทสาขาอื่น